

A MAGYAR FEMINIZMUS MÚLTJÁRÓL ÉS JÖVŐJÉRŐL.

Írta MÁDAY ANDOR dr., Genève.

Ma, midőn politikai életünkben a választójogi reformmal együtt a nő szavazat joga is újból napirendre kerül, indokolt lesz azzal a közkeletű felfogással foglalkoznunk, amely szerint a női szavazat jog követelése „idegen, külföldről importált” eszme, amely-

nek Magyarországon semmi talaján sincsen”.

Ha kissé kutatunk hazánk történetében, úgy mihamar rájövünk, hogy a feminizmus mai politikai követelményei Magyarországon éppenséggel nem találnak idegen talajra. Ellenkezőleg: a női szavazatjog kérdésében saját őseink törtek nekünk utat, úgy hogy éppen e téren nem vagyunk ráutalva a külföldi példára, hanem elég, ha az ősi hagyományt a mai kornak megfelelően tovább fejlesztjük.

A régi magyar rendi alkotmányon nyugvó jogrendszernek egyik kiváló sajátossága volt, hogy az özvegy nőnek szinte a férfiakéval egyenlő jogokat biztosított és pedig úgy a magánjog, mint a közjog terén.

E korszak politikai jogai három csoportba oszthatók: 1. a választójog, amely a köznemesiséget illette meg; 2. a személyes törvényhozói jog, amely a főnemesiséget illette meg és 3. a politikai jelleggel bíró tisztségek, melyek nagyjából szintén főnemesi előjogok voltak. A történelem tanúsága szerint a magyar Özvegyek előtt mindhárom mód nyitva állott a közéletben való részvételre.

Ami a választó jogot illeti, erről ugyan nincs törvényes intézkedés, de komoly kutatókra hivatkozhatunk, ha kijelentjük, hogy a magyar özvegynek a megyei tisztviselőválasztásnál és az országos követválasztásnál hajdan szavazatjoga volt (rendi alkotmányról lévén szó, persze csak a nemesek politikai jogairól beszélünk, miután a többi lakosság nem ment polgárszámba).

Mint forrást, elég lesz két író idéznünk; az egyik Tóth Lőrinc, a kiváló jogász és államférfi, aki (Gide Pál: A nők joga című könyvének fordításához írt függelékben) így szól: „Választójogukat 1840 előtt olykor (de nem gyakran, s nem mindenütt) személyesen gyakorolták a nemes özvegyek a követ- és megyei tisztviselőválasztásoknál” *

A másik tekintély, akire hivatkozunk: Futó Ferenc, a tudós levéltáros, aki a „Fővárosi Lapok” 1881. évi márciusi számában a magyar nő jogáról írott cikkében szintén az özvegy nőknek múltban gyakorolt szavazatjogáról tett tanúságot.

A magyar nő régi törvényhozói jogkörét már a jogi tankönyvekből ismerjük, így a Lechner-féle közjogból tudjuk, hogy „a főnemesek (bárócól felfelé) özvegyei éppen úgy, mint az esetleg személyesen meg nem jelenő főnemesek egy-egy követet küld-

tek az országgyűlésbe s ezek távollevők követeinek hívtak”.

A távollevők követeiről elsősorban az 1608. évi koronázás utáni I. t. c. 9. §-a szól, azonban anélkül, hogy a mágnásnők követküldési jogáról külön említést tenne. E jognak kétséget kizáró törvénybeiktatása az 1681. évi LI. törvénycikk által történt, melynek szövege a következő:

„És mivel a karok és rendek által az is illetlennek találtatott, hogy némely ország-nagy-urak s azok özvegyeik követei, 5, 6 és 7 személyek követségét is fel szokták vállalni,

1. §. ehhez képest megállapítatik, hogy mostantól jövendőben egy követ, bármi állapotú legyen, csupán két szegényebb országnagyok vagy azok özvegyei helyett lehessen”.

Ez a követküldési jog egészen 1848-ig fennállott, s annyira köztudomású, hogy igazolására szinte felesleges történeti példát felhozni, így megelégedhetünk annak a felemlítésével, hogy Kossuth Lajos is mint főrendi özvegy követ jutott be legelőször az országgyűlésbe.

A Feministák Egyesületének választójogi agitációs lapja joggal mutat rá arra, hogy Kossuth Lajos követi küldetése egyúttal annak is bizonyítéka, hogy hazánk asszonyai kitűnő politikai érzékkel gyakorolták törvényhozási jogukat.

Míg a főnemes özvegyek törvényhozói joga csakis közvetett módon, követ útján volt gyakorolható, addig a magyar nők közéleti működésének harmadik ágában, a politikai jelleggel bíró adminisztratív tisztségek viselésében közvetlen, aktív tevékenység is hárulhatott a magyar asszonyokra.

A dataink két állásról szólnak.

Az egyik a sokoldalú szaktudást feltételező s nem csekélyebb felelősséggel látó községi jegyzői állás.

Ujfalvy Krisztina-Maté Jánosnérol, a múlt század elején elhalt kiváló költőnőről említi életírója, Kövály László, hogy nagy szeretettel és tudással intézte lakóhelyén, Csáváson a falubeliek ügyes-bajos dolgait, jogi tanácsokat adott nekik, kérvényeket szerkesztett számukra, miért is (valószínűleg I812-ben) a falu jegyzőjévé választották, mely tisztet állítólag I818-ban bekövetkezett haláláig viselte.

Ujfalvy Krisztina jegyzősége lévén az egyetlen eset, amelyről tudomásunk van, ez precedensnek beillik ugyan, de jogintézménynek nem tekinthető. Fordítsuk tehát figyelmünket a másik közérdekű állásra, amelyet nők is betölthettek: a főispánságra.

A kifejlett rendi alkotmány kétféle főispánságot ismert: örökösét és kinevezé-

sen alapulót. Az örökös főispánság főképpen cím és birtokjog volt; ellenben a kinevezésen alapuló főispánságnál az adminisztratív-politikai szerepkör volt a fontosabb.

F e j e s János szerint* régebben a magyar királynék Mosón vármegye örökös főispánjai voltak. Ennek a feljegyzésnek valószínűségét emeli Timon Ákos jog- és alkotmánytörténetének egy passzusa, amely szerint II. Lajos király özvegye, Mária, Mosón vármegye főispánja volt.**

A kinevezésen alapuló főispánság, amely nemcsak jogokból, hanem köteleességekből is állott, valósággal a közélet porondjára szólította a nőt.

Igaz, hogy ehhez a főispánsághoz az özvegyek úgyszólván kivétel nélkül csak mint kiskorú (de később főispánná kinevezendő) fiúgyermekük gyámjai jutottak, de tisztességük eredete nem változtat azon a tényen, hogy a magyar állam akkoriban a legmagasabb köz- igazgatási s egyúttal a legfontosabb politikai hatáskört női kezekre bízta.

Történelmünk több női főispánról tesz említést.

Az egyik Czobor Erzsébet grófnő, Thurzó György nádor özvegye, korának szellemileg kiváló asszonya, aki Árva megyének*** s némelyek szerint† Moson megyének is főispánja volt s aki Árvában a megye-gyűlésen elnökölt is.

Z r i n y i Ilona, Thököly neje és II. Rákóczi Ferenc anyja, kit joggal szokás nálunk a nő és anya mintaképpéül tekinteni, mint fiának gyámja, Sáros megye főispánságát töltötte be s szintén elnökölt a megye-gyűlések en.††

A harmadik női főispán, kiről tudomásunk van: B á t h o r i Anna,††† Báthori István vajda és Thelegdi Katalin leánya, Drágfy Gáspár főispán neje volt. Férjének 1545-ben bekövetkezett halála után I. Ferdinánd király annak helyére őt nevezte ki a Szilágyság (Kraszna- és Közép-Szolnok vármegyék) főispánjává, mely méltóságot György nevű fiának felnőttéig a feljegyzések szerint ritka bölcseséggel és „férfias” eréllyel viselte. Hogy Báthori Anna állását nem tekintette pusztá címnek, hanem valóban cselekedett is, annak bizonyítéka, hogy mint a reformáció lelkes híve, hivatalának elfoglalása után azonnal protestáns egyházi zsinatot hirdetett Erdődre, mely zsinaton

huszonkilenc prédikátor jelent meg, kik hitük ágazatait tizenkét cikkelybe foglalták. Életírói szerint, halálakor „mint bölcs kormányzójáért, két megye hullatá felette az őszinte bánat könnyeit” . . . mert: „teljes életében a közügynek, népe boldogításának, a vallásnak és hazának élt.*

Amily dicsőséges a magyar nők közéleti szereplése a múltban, oly sivár az a jelenben. Nem mintha a mai nők kevésbé volnának alkalmasak a hajdani jogok gyakorlására és a köteleességek teljesítésére, hanem, mert ma ezek a jogok nincsenek meg többé; az egyenjogúsítás elsöpörte azokat. Más országokban, ahol a nagy idők egyenjogúsítást követeltek, ezt úgy teljesítették, hogy jogot adtak a jogtalannak, szabadságot az elnyomottnak. Nálunk megfordítva jártak el. A nemes és a jobbágy asszony közti különbséget úgy szüntették meg, hogy – elvették a nemes asszony politikai jogait is; ne legyen neki se joga, így legalább meg van az egyenlőség – a jogtalanságban.

A mai jogtalanság eredetének ismerete megmutatja nekünk az orvoslás módját. Azt, amit a 48-as nagy idők lázas sietsége lerombolt, mert építeni ideje nem volt, nekünk kell újra felépítenünk modern formában.

Ha hajdan a nemes özvegy egyenjogú volt a férfival, úgy ma, midőn már nemesi kiváltságok nincsenek, ki kell terjeszteni az ősi jogokat az összes asszonyokra, de egyúttal az újkor szellemét megértve, el kell jutni a végső konzekvenciához: a nők politikai jogainak általános elismeréséhez és törvény beiktatásához. Ezzel a reformmal nemcsak „modernnek” leszünk, hanem hívek maradunk nemzeti múltunk legszebb hagyományaihoz is.

* Die ungarische Staatsbürgerin. Pesth, 1812. p. 24.

** IV. K. V. fejezet, 7. §.

*** L Timon I. h. :

† L. a „Regélő és Honművész” 1833-iki évfolyamát.

†† T h a l y Kálmán: II. Rákóczi Ferenc ifjúsága, 1884. p. 7.

††† L. Kuli ni Nagy B. és Sárvár y I. h. Magyar hölgyek életrajza. Debrecen J86J, p. 241.; továbbá a „Regélő és Honművész” 1833-iki évfolyamát.

*Nagy és S á r v á r y I. h.